

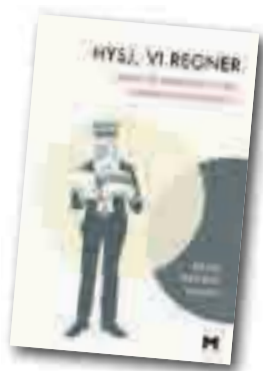
FAKTA

Kritikk av økonomifaget:

■ Økonomifaget blir kritisert for verken å ha forutsett finanskrisa i 2008 eller å være i stand til å forklare den.

■ Roman Linneberg Eliassen er samfunnsøkonom og har skrevet pamfletten «Hysj, vi regner. Hvorfor økonomer ikke forstår virkeligheten», som lanseres på Manifest Forlag torsdag 11. februar.

■ I denne teksten hevder Eliassen at økonomifaget er så forblindet av egen metodologi at det ikke evner å si noe om virkeligheten – eller å lære av sine feil.

I finansverdenen gjettes det stadig feil, uten at det ser ut til å få konsekvenser. Endres bare modellens parametere så de passer hver gang virkeligheten endrer seg?

FYSIKER SIRI FLØGSTAD SVENSSON I KLASSEKAMPEN 28. JANUAR

forstår de nærmest ingenting, skriver Roman Linneberg Eliassen.

Virkeligheten?

under stabile, gjentagbare forhold. Vi kan for eksempel regne ut sannsynligheten for syv rette i Lotto, og prinsippet fungerer bra for forsikring, men det gjelder ellers sjelden i samfunnet. Økonomenes formalisme gjør imidlertid at

«Finanskriser forstås som ekstreme, svært usannsynlige, sjokk»

de forsøker å tallfeste alle variabler og dermed behandler usikkerhet som risiko. De antar for eksempel at folks forventninger om fremtiden kan uttrykkes i klare sannsynlighetsfordelinger, og at vi i gjennomsnitt har rett. Men i virkeligheten kjenner du ikke sannsynligheten for suksessen av din forretningsidé; du må basere deg på forskjellige scenarier, på entreprenørånd og på håp. En betydelig del av fagets problemer kommer av at det oppfatter seg selv som en slags naturvitenskapelig disiplin, som forlanger utstrakt bruk av matematikk – ofte i strid med samfunnets irregulære mønstre.

For det andre viser vårt økonomiske system en naturlig tendens til krise – fra tulipanmanien i Nederland i 1636–1637 frem til i dag. Stabiliteten i etterkrigstiden (cirka 1945–1970) er et historisk unntak. Likevektsfetisjismen gjør imidlertid at økonomer ser på økonomien som grunnleggende stabil, heller enn ustabil. I grunnmodellen deres sørger markedet for at vi bruker ressursene våre optimalt, og alle er i jobb. Konjunktursyklusen anses som styrt av tilfeldige avvik fra trenden, forårsaket av eksterne «sjokk». Finanskriser forstås da som ekstreme, svært usannsynlige, sjokk. Ikke rart økonomene ble sjokkert av finanskrisen!

For det tredje spiller penger, banker og finansinstitusjoner helt avgjørende roller for den økonomiske aktiviteten, og

dermed i konjunkturer og kriser. Finansiering ved hjelp av kreditt er en fundamental drivkraft i systemet. Spesielt viktig er det at bankene i praksis trykker penger når de utsteder kreditt. Her står den metodologiske individualismen i veien. Økonomene ignorerer mange institusjonelle aspekter ved økonomien fordi de er opphengt i individuelle aktører som kilde til alle forklaringer. Modellen deres er en bytteøkonomi (med et «pengesløt» som ligger over den). Slik har de kommet til å tro at penger, finans og gjeld er «makronøytrale» transaksjonsmidler uten noen reell innvirkning. Men i virkeligheten har vi en kapitalistisk produksjonsøkonomi hvor penger, finans og gjeld har avgjørende påvirkning på økonomisk aktivitet.

Økonomifaget bommer altså, mener jeg, på alle tre trekkene ved finanskriser – på grunn av sin metodologi. Problemet blir særlig tydelig i konstruksjoner som «hypotesen om rasjonelle forventninger» og «den effektive markedshypotesen». Disse går kort sagt ut på at folk i gjennomsnitt har rett i sine forventninger om fremtiden, og at et fritt marked minimerer sjansen for at de tar feil og dermed skaper stabilitet. Ifølge den effektive markedshypotesen var sannsynligheten for finanskrisen 1:20.000.000! Denne type teori var intellektuelt alibi for den dereguleringen av finanssektoren som fant sted fra 1970-tallet og utover. Selv om noen av mainstream-modellene prøver å være mer realistiske (for eksempel de «nykeynesianske»), bygger de på de samme grunnprinsippene. De kan heller ikke annet. Nedsunket i formalisme, likevektsfetisjisme og metodologisk individualisme drømmer økonomene frem teoretiske verdener der kriser ikke finner sted.

Man kan unnskyldes for å ta feil, for å overse og misforstå finanskriser. Men man burde også lære av det. Det finnes alternative skoleretninger som har mye interes-

sant å si om finanskriser – postkeynesianere, institusjonsøkonomer, marxister, den «østerrikske» skolen og andre – men disse blir ignorert av fagets mainstream. Hvorfor? Har faget rett og slett sluttet å bry seg om virkeligheten?

«Økonomi er ein metode, og ikkje eit emne,» skriver økonomiprofessor Gaute Torsvik i «Menneskenatur og samfunnsstruktur». Mens andre fag er definert av hva de studerer – historie studerer fortiden, biologi studerer levende organismer, og så videre – defineres økonomi av *måten* det studerer ting på. I så fall kan økonomene studere hva de vil, bare de følger de tre metodologiske prinsippene. For de økonomiske imperialistene eier rekkevidden av Metoden ingen grenser. Som Ha-Joon Chang påpeker i «Economics: The User's Guide», tror mainstream-økonomene at de kan forklare «Life, the Universe and Everything», men ender med å overse de viktigste økonomiske utfordringene i vår tid. Samtidig fører nettopp definisjonen av faget som en metode til at de alternative perspektivene, som har andre metodologier, blir ekskludert. Økonomifaget har satt kjerra foran hesten; de har satt Metoden fremfor den økonomiske virkeligheten.

Kan forholdet snus? I dag er Metoden det eneste studentene lærer. De blir foret med regnestykker som skal gulpes opp på rutet papir i en gymsal på slutten av semesteret. Jeg tror løsningen ligger i å undervise i det mylderet av perspektiver som finnes utenfor fagets kjerne, i å stille åpne spørsmål heller enn å kreve to streker under svaret, og dyrke kritisk tenkning heller enn tankeløse formuleringer. Da vil forståelsen av finanskriser, og virkeligheten for øvrig, etter hvert ta hånd om seg selv.

Roman Linneberg Eliassen, ph.d.-student ved Anglia Ruskin University, Cambridge
roman.eliasen@gmail.com

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS, KNUTLVAS@GMAIL.COM

krisens logikk, oppstår fordi fremtiden er genuint usikker. Denne typen usikkerhet kan ikke kvantifiseres; det er ingen kjent sannsynlighetsverdi for at du skal snuble på

gaten i morgen, eller for Apples dominans på mobiltelefonmarkedet om 30 år. Andre utfall kan kvantifiseres som risiko.

Men dette gjelder bare